

لوگ گیت تے لوگ گیتاں دیاں قسماں
تے اونہاں دے ذریعے پنجابس ثقافت
دا اظہار بیان کرو

لوگ گیت: لوگ گیت لوں مراد لوگاں
دا گیت اے۔ اے گیت لوگ لکھدے تے
آپالنگاں گانڈے نیوں ایس لئی ایہناں لوں
لوگ گیت اکھیا جاندا اے۔ لوگ گیت صدیاں
لوں اک نسل لوں دوسری نسل وچ سینہ بہ
سینہ منتقل ہوندا ہے۔ تے ساری لوگانی دا
سہا بنجھا اچل کرار دے تے جاندا ہے۔
ایہہ اوہ گیت تے جیسے پنجاب دی دھرتی
دی زرخیزی پاروں آپ اپنی اک سینڈے تے
تے اپنی مہک ڈال دھرتی لوں مہکاں دے تے۔
لوگ گیت کسے قوم دی رہتل بہتل تے وسوں
دیاں تقویروں، بزرگاں دے صدیاں دے
عسریات، مشاہدات تے مت دیاں اگلاں،
قوم دے سبھا، رسم و رواج تے ماضی دے چھل مارے

لوگ گیتاں دیاں قسماں: لوگ گیتاں
دیا کئی قسماں ہونداں تھیں۔ بعض
لوں لے کے مہرہ تیکر کئی قسم دے
گیتاں گانڈے تھیں۔ جیسے تے لوری

مگاشی جاندی اے۔ تے مرن تے وین پائیں
 چاندے نہیں۔ بینجانی دی مشہور لوک
 گیت ایہہ ہیں

- 1 (لوری) 2 (ٹپہ)
- 3 (ماہیا) 4 (ڈھولا)
- 5 (دو ہنرا) 6 (گللی)
- 7 (بولی)

لوری: لوری سب لوں قدیم لوک
 گیت اے ماں، بھین، نانی، دادی نکلے
 بچے لوں سوال لئی تے اڑی پٹ بچے
 نور پہلان لئی ایہہ گیت مگاشیاں ہیں۔
 ایہلے ورتا ماں دی مٹاں لوں علاوہ
 بچے لئی نیک جذبات ماپیا تے بچے دے
 مستقبل لئی نیک تمناؤں ہونڈیاں تیں
 یعنی لوری ورتا پنجا بادی و سوں دی مکمل
 تصور دکھائی دیندی اے۔ جیویں مشہور
 لوری

اے اہلہ باوے دا
 باوا کتک لیاوے گا
 یاوسی پہہ کے چٹے گی
 ماں پوتیاں وٹے گی

ایہناں لوریاں ورتا انگلاں ساکاں نال محبتاں
 تے لغزتاں دا ذکر دی ہونڈا اے۔ جیویں
 جاہی تے ننان **دا ایشتم لے** جس دا ذکر

لوری وچ ایس طرح ملدا اے -

اللہ کا کاتوں
تیرے بودے پکئی جوں
کٹھن والیاں بھابیاں
کٹاؤن وال کتوں

2- ماہیا: ماہیا فارس دے لفظ ماہ و حیوں کولیا
اے۔ چیدہ مطلب اے "جین"۔ بعض لوکان
دا خیال اے کہ لفظ ماہی اگے الف دا ادا
کر کے ماہیا پر آیا جاتا اے چیدہ کتوں مراد
اے جین ورتیاں محبوب، معشوق،
سچن تے پیارا۔ ماہیا ڈیڑھ مصرع دا
گیت اے۔ چیدہ ورتیاں اک مکمل خیال
بیان کیتا جاتا اے۔ ایہ لہوا پہلا مصرع
بے معنی ہوندا اے تے صرف قافیہ دی ضرورت
بوری کرن لئی ہوندا اے۔ جد کہ آخری
پورا مصرعہ مکمل معنیوں بیان کرد
اے۔ **جیویں**

صیو پنے دا کل ماہیا
لوکا دیاں رونا اکھیاں ساڈا روند ادلی ماہیا

ایہ دو مصرعے سب دیاں ساری صوبہ جوں
پتوک لکدی اے تے چند پیاں ورتیاں
تھو نھلی رچ جاندی اے جیویں
اک یوٹا نار د اے
لے ناں تیرا جگ بولیاں مار د اے

کہ چین چٹر عیا پہاڑ پیچھے
وسلہ میں اجیر گئی پیر دیسی پار پیچھے

ماہیا انج تے پورہ پنجاب ادا لوک گیتا ادا
پیر خا من لہور تے پوٹھو بانہ علاقہ راجا
لوک گیتا خا ما مقبول رہے۔ ماہیا عا
لہور تے شادی بیاہ دے موقع تے ڈھول
نال گا یا جاندا رہے پیر کھیتاں وچ کم کم
در پہوٹے گھر تے روٹ لے کے چاندیاں
سودنیاں کھا میناں راجا ماہیا گا عیاں
چاندیاں نے

کہ کنڈا لگا اے دواتی توں
ساتوں روگ لاؤن والیہ شمال لگے تی جواتی توں

کہ حقے دیاں ست تڑیاں
مٹک میں نشیں چھڈتی جاتویں لگ جان ہنھو تڑیاں

3. ڈھولا :- ڈھولا اے مسراد محبوب، سچن

تے پیارا۔ کنڈا ڈھول لگے الف دوا دھا
کر کے ڈھولا بن دیا ہے۔ چھوٹا لوک گیت
اے۔ ڈھولا ایہوں جیاں لوک گیتا چید
وچ حقیقت تے مجاز، معرفت تے تقوی
عشق دستان، ہجو، شعر، مرثیہ، قصیدہ
مزیب تے نرمیہ داستان بیان کیتیاں
چاندیاں میں چیوے

کہ بازار و کیندی ہنگ وے
 میری تنہاں دے بُت وچ جھنڈ وے
 تے بُت رکھ سا ہمتے ... جی وے ڈھول
 ڈھول جین وے

لکھاں اساراں منیاں تہل اک من وے

ڈھول لوک گیت وچ کنیں پنہ دے الفاظ اکثر
 آڈیو نہیں تے کئی ڈھولے اوہناں الفاظ
 نال ای سٹریٹ ہونڈے شیں

نہ کتیاں توں سوئے بندے سرتے بوردیاں پل کھلیاں
 کنتاں موہری مگر چوڑیاں کھلیاں پل جھولیاں
 ڈھول وچ جو انہاں دی جس وی گاٹ جانڈے
 شیں - جیو را احمد ماں کھل دے ڈھولے

کہ کال بلیندی نار دتھ پیتا اے بھنگ دا
 خان احمد کوٹوں پیا چڑھدا اسمانا کر کے بھنگ دا

4- بولیاں

بولیاں ہن ایہ تے ایہدا وادھ بولی
 اے - ایس دا مطلب اے طعن مارنا، مہینا
 مارنا، بول مارنا، قول تے قرار نہیںانا۔ بولیاں
 پنہی بیاں دے بہو وچ رنجیاں و سیاں شیں -
 اوہناں دے انگ انگ وچ بولیاں دا سرور
 جھومر پاقو تے چھوٹاں ماردا اے -

کہ ساڈا دیس سہاگن سارا

تے جیے جیے کھوہ وگدے

اصل علاج ایہ ہے کہ مصرعے دالوک گیت سے اسے جس
 لٹوں کوڑکے دو مصرعیاں ورت لیاں جیسا
 ہے۔ ایس طرح بولوں کو مٹاں آسان ہو جائے
 اسے اور ہلے علاج تا شریک ہو جائے۔ بولی
 ورتا ہے سداختگی ہوئی ہے۔ کوئی جڈ یہ
 پتھر اس ورت کو تھلی پا دینا اسے ہے اپنے
 اظہار لٹوں ہلے لٹوں مجبور کر دینا اسے
 اور اس مصرعے دی شکل ورت ظاہر ہو
 جائے گی۔

کے تیرے لوگ دریا شنکار
 تے ہالیاں تے ہل ڈالے

بولی ورت ردیف اقباب دی پابندی نہیں ہونگی
 تے نہ ہی لٹوں تراش تراش تے موڑوں ورتوں
 دا خیال رکھیا جائے۔ ایہ ہے ورت جذب آب
 مہار سے اپنے لٹوں کے ظاہر ہونے میں:

سے کتے شکر تے حال سناواں
 دکھاں ورت جند ٹل گئی

ایس لٹوں بلوہ بولیاں ورت سے مٹاں تے مشابہت
 تجربے، تے ڈمپٹیاں مٹاں تے منہ ہی معنیوں
 میں بیاں کیتے جائے۔

سے ورت سکھاں دے پار پتھیرے
 دکھاں ورت کون دردی

پہنڈاں اٹھاؤ اور چٹے بڑے شرف نال
 گاٹھ جانڈے نیل۔ ایہہ لوک گیت ماہیادی اک
 قسم اے۔ ایہہ وچ ڈیرہ مصرعہ ہوندا
 اے۔ پہلا دھا مصرعہ تک دا ہوندا اے تے
 ایہہ انکم صرفا دو چھ مصرعے لفظ و نون،
 قافیہ کے ردیف مہیا کرناں ا ہوندا اے۔
 فیروے ایہہ پہلے مصرعے وچ اک حسن
 ہوندا اے۔ ایہہ وچ پنجاب دے سول
 موہنے منظر، درختاں، فصلان، جانوراں
 بارے عام مشاہدات دا ذکر ہوندا اے۔
 ہسریاں بھناواں، گاؤں پان، بیل، چن،
 و عداہ، مویہ، مینہ، امبی دا پوٹا، چٹا گل
 گوہلاں، توت دیاں، پترنارا دے، ساگی،
 جہرے دیا ماہلاں، ہراوس شے دا ذکر ہندا
 اے جیہڑی ساڈی وستوں کے رہتل دا حصہ
 اے

و کھو رکھ علا قباں وچ اپاہناں وں و کھو و کہ
 اے جیوے سرائیل، بارو وچ اہہنوں ماہیا،
 وانگڑے وچ اسی، ایبٹ آباد دے علاوے
 وچ قینچی تے پورے انوار وچ بھنگڑ
 کہنڈے تے۔ ٹپے جنڈ بیاں دا واسی تے نرنجان
 ہوندا اے۔

امی دالوٹا اے

تیرے بتا دے ماہی اس اڑا جیوتا جھوٹا ہی

سیری توں یورپیا
چنگل بھلی کھینڈ دی توں قسمت تے پھیر لیا

ککلی

6

حال ورنگوں ککلی دی اک کھینڈ اے تے نالے لوک
گھیرتا اے - پنڈ دریاں کھریاں چٹریاں جوں وں بھر دے
کم مارج توں دیہلیاں ہوں جاندیاں نہیں تے مل کے
ککلی پاؤں دیاں نہیں تے نالے گھیرتا گاؤں دیاں نہیں
ککلی دا مشہور گیت اے:

ککلی کلیر دی ککلی کلیر دی

پگ میرے ویسیر دی

دوہڑا میرے بھائی دا

فٹے موہہ جو اٹھ دا

ککلی پان آٹھ آں

یاد ام کھان آٹھ آں

یاد ام کھان آٹھ آں

میں ویسیرے دا موہہ ڈٹھا

مکدی گل -

پنجاب دے لوک گیتا ایہلی

ثقافت دی پوری پوری بنیادی کردے نیں۔ جہاں

اوہ لکھری ہووے یا پٹہ، ککلی ہووے یا ڈھولا

انہاں ساریاں وچ پنجاب دی رہتل بہتل کھل

کے سامنے اوہدی اے تے ایہنی شوہر رہتی

قال الشارح (ردد) مؤلفه ليس له